

זאבלטה מנגן טל

נוסיקה
מאת נתן מישורי

במועדון "צוותא"

שוב ושוב אנו מגיעים למסקנה שגדולתם של מבצעים גדולים מגיעה לביטוי מלא רק ברסיטל. אחרי הופעתו של הנבלן ניקאנור זאבלטה כסולן בקונצרט "האנסמבל הקאמרלי" בשארנו בספק לגבי כוח הדמיון והפיוסיות של הסולן. ברסיטל שנערך במועדון "צוותא" במסגרת הקונצרטים 11.11 ושפיל מ"יצירות י. ס. באך, ג. ב. ויוטי, ג. ב. קרויפהולץ, יוסף טל, ס. בק"

ריסה, א. גרנזוס וק. סלזני, נמוגו הספקות. שמענו נגינה נבל שכמעט היה עדיין לא זכינו לשמוע.

ערכו של הנבל ככלי רב הבעה עלה על ההערכה המקובלת. לדמות של זאבלטה, הנבלן הגדול המוסיקאי המצויין והמפוכת, נתוספו קווי האופי של אמן גדול, המסוגל להעניק למוסיקה המבוצעת ייחודיות תוך שמירה על כללים נכונים ומ"קובלים, המצליח להפליג מעבר לריאליות של היצירות, תוך הפגנה דמיון עשיר ומעודן. וכדאי לזכור שנאשר מדובר בספרות לנבל אין הריאליות של היצירות עומדת תמיד בדרגה גבוהה ביותר של תוכן ומקור ייחודי.

משום כך נזקק זאבלטה, בנוסף להוכר מקורי לנבל, גם לעיבודים. אין להסתייג מעיבודים כאלה כאשר מקורם בכלי מנגננים. אך בהעברתו של קטעים כדוגמת הגאוט המינוראט והגיג מתוך הפרטיטה ל"כינור במי מינור של באך, נדרשים שינויים ותוספות צלילים בתפקיד של הבאס. ללא השינויים הדרושים, נותרים המהלכים ההרמוניים פגועים, וכך אמנם הם נשמעו, למרות יפי הנגינה.

נקודה חשובה נוספה לזכות זאבלטה הוא הביצוע בעל המתח הייבעתי הגבוה של הקונצ'רטו לנבל וסרט אלקטרוני (1971) מאת יוסף טל. היה זה ביצוע הבכורה בישראל (זאבלטה כבר ביצע את היקונצ'רטו בתורל מספר פעמים). מעטים הם האמנים בני השבעים הימעיזים והמסוגלים להתעסק עם היבעיות המוסיקליות והטכניות הנדרשות המיוחדות לתחום זה.

הקונצ'רטו לנבל וסרט אלקטרוני מביא בפנינו התמודדות מעניינת בין שתי אסתטיקות צליליות: היעמדו זה מול זה הצלילים העדינים של הנבל, והצלילים החרושים הריפים שנשמעו כאלקטרוניים טהורים. כמתווכים ומפשרים בין אלה הובאו צלילי נבל שעברו עיבוד אלקטרוני. שלושה תחומי צליל אלה נוצלו על ידי יוסף טל ליצירת דרמות רבות ושונות של ניגונים, וייאפשרו לו בניה איתנה של עליות ומורדות במתח התבעתי הנגודת בזירה של צורת היצירה.

תקליטים

קלאסימאריאל הירשפלד

ביצוע וירטואוזי של חומר עקר

עדינה הרעז, מוסיקה ישראלית לנבל
תקליטי ירושלים, ATD 8505 DIG

נבלאית הרעז

המשך מהעמוד הקודם
לאומר. הקונצ'רטו של טל מזמן את הנבל עם מצבור קולות (שחלקם נתפסים כהרחבות או השתברויות של צלילי הנבל עצמו) ביחסי דיאלוג שונים. טל שובר את החד-גוניות הבסיסית של צליל הנבל, לא רק על-ידי הצגת כל מצאי האפקטים של הנבל ולא על-ידי זימון של אפקטים מנוגדים (דמויי נשיפה, למשל), אלא על-ידי קולות, שהם מין שיקוף מעוות של צלילי הנבל עצמו, מין מראה עקומה, האופפת אותו מסביב. טל מבחין באיכותו של הנבל כמו צורך, המלטש אבן ומסלק מן הגביש את הסיגים. השכלתנות קונה כאן באופן כלשהו עוצמה רוחנית, וחומרתו הבהרקות של הקונצ'רטו מסלקת ממנו אותה ארישות סטריילית יסודית, המאפינת את השאר. יצירתו של פרטוש פשוט טובעת בתוך אקספרסיה, העוברת אל המאזין על אפו וחמתו. ההקלטה נקיה מאוד, אינטימית ומלאת חיים.

עדינה הרעז, הנבלאית הירושלמית, היא עיקרו של התקליט הזה, יותר מן המוסיקה הישראלית לנבל. הרעז אוספת כאן שש יצירות לנבל סולו והיא מתגלה דרכן כווירטואוזית מרשימה מאוד, המרחפת בקלות על הדרישות הטכניות, שמציבות בפניה כמה מן היצירות, וכמוסיקאית חושנית, הרגישה מאוד לגוונים ובני-הגוונים של הנבל. רצינות נגינתה והשיגיה הטכניים, המתגלים בתקליט, הינם עובדה רבת משמעות ורדשם במפת-מנגני הנבל ומבצעי מוסיקה בכלל.

למי שמוכן לסלוח למלחינים הישראלים על בנידחם בקהלם, על כך שזנחו כל ניסיון כן לומר דבר רלבנטי ונכשלו מדעת בכל דיאלוג חובותי עם סביבתם, על כך שפנו פנימה אל תוך המוסיקה והתחילו לסמן על-ידה את עצמה בלבד והסתוררו עם טכניקותיהם בחדרי חדרים והפיקו יצירות שכלתניות וקרירות והפילו אותן על קהלם מלמעלה, כשהם ממלמלים במבט מתנשא דברים על הריאקציוניות של הקהל, שאיננו מסוגל לשמוע דבר המאוחר לבארטוק (אותו קהל, המסוגל דווקא להתמודד עם כל מחול מודרני, תיאטרון עכשווי או ציור מופשט, אותו קהל, הקורא משום מה ומגיב לכל רומאן חדש ונמצא בדיאלוג נרגש עם השירה המודרנית והמתוחכמת ביותר...). ובכן, למי שמוכן לסלוח על כך, נכון כאן רצף של יצירות, הלוקות ברובן בעקרות פנימית מקפיאה, המגיעה לשיאה ביצירתו של מארק קופיטמן ("לנבל"), שכל רעשיה אינם מצליחים לחפות על השכלתנות הטוטאלית העומדת ביסודה, עד כי חלקים שלה נשמעים כמשחק קומבינטורי טהור באפקטי הנבל. יצירתו של פאול בן-חיים, "פואמה לנבל", מסווה את ריקנותה באותה "מזרחיות", שקפצה על המלחינים היקים במפגשם עם האוריינט, כשהיא מחקה חיקוי נואל צלילי עוד ומעלה תוצר סינתטי מחפיר בפשטנותו.

יצאות מכלל זה יצירותיהם של יוסף טל (קונצ'רטו לנבל ולקולות אלקטרוניים) ועדן פרטוש ("מומור"), פשוט משום שהיה למלחיניהן משהו עקרונותי המשך בעמוד 60